

001

films
reizen

CHANDIGARH

 ARCHIPEL

info@archipelvzw.be
www.archipelvzw.be

maakbaarheid

van

cahier

de stad

debatten
lezingen

cahier is
een uitgave
van Archipel

Hooggerechtshof op
het Capitool, Le Corbusier
Foto: Arnout Fonck

Inleiding

In 2013 trok Archipel met 130 architecten naar India. Chandigarh was de aanzet voor deze architecturale zoektocht doorheen een deel van *het Indiase subcontinent*. Chandigarh ademt Le Corbusier en geurt India. Een stad waar twee totaal verschillende werelden bij elkaar komen. De stad is ontworpen door Le Corbusier in een wereld waar steden zich, tot op de dag van vandaag, ontwikkelen zonder dat er een planner aan te pas lijkt te komen. Een stad anders dan welke stad dan ook in India. Wat na die zoektocht blijft en beklijft, is het gevoel *essentie* te hebben ontdekt. Architecturale, culturele en menselijke essentie.

Met de groeiende wereldbevolking zijn er sinds 1990 - vooral in Azië - al meer dan 400 nieuwe steden en /of stadsdelen uit de grond verrezen. Men kan zich hierbij tal van vragen stellen naar woon- en leefkwaliteiten. Eén van de eerste nieuwe steden op grote schaal in India was Chandigarh. De modernisten geloofden in de maakbaarheid van de maatschappij via hun architectuur en planning. In 60 jaar tijd evolueerde deze utopische stad van 0,5 naar 1,1 miljoen inwoners. Archipel trok naar India om de maakbaarheid van deze stad te zien, te voelen, te ervaren, te evalueren ...

Zestig jaar lang heeft deze stad kunnen evolueren. Is het een unieke, utopische stad

01. Volgens Curtis lag het genie van Le Corbusier in zijn vermogen om een dynamische en innovatieve architectuur te creëren en om symbolische vormen te genereren geschikt voor klimaat en technologieën, alsmede in te spelen op de lokale culturen en tradities. Le Corbusier's werk in India raakt oude herinneringen aan binnen de tradities van het subcontinent en was in staat om de democratische idealen van een nieuw onafhankelijk land uit te drukken.

met een opmerkelijk architecturaal erfgoed voor de mensheid? Hoe werd ze ingenomen? Hoe werd ze toegeëigend? Assimileerde India het leven in moderniteit? Was het een geslaagd experiment? Heeft het experiment de Indische cultuur begrepen? Heeft het impact gehad op de evolutie van de stad? Hoe leeft men er vandaag? Wat is er van de ambities geworden?

In een tentoonstelling reflecteren we over tal van vragen. Is een stad maakbaar? Kan een architect een stad ontwerpen, bedenken? Le Corbusier ontwierp het globale masterplan en het monumentale Capitoolcomplex in detail. Is Le Corbusier in zijn opzet geslaagd een stad te maken vanuit het niets voor een Indische bevolking? Veel academische traktaten beweren dat de Parijse modernistische architect de eigenheid van Indië niet heeft begrepen. De architectuurcriticus William Curtis⁰¹ beweert het tegenovergestelde, net als 130 Archipel-reizigers in Chandigarh die een mooie, geordende, zeer groene en toegankelijke stad zagen, op menselijke schaal. Een stad die naar aanvoelen werkt en leeft. De Indiërs noemen de stad *The City Beautiful*.

De tentoonstelling loopt in het kader van Europalia India en in het kader van het Kortrijkse open platform initiatief omtrent maakbaarheid in de Budafabriek, *de MAAKBAR*. Van die gelegenheid werd door de stad Kortrijk en de Intercommunale Leiedal gebruik gemaakt

om stil te staan bij hun situatie, die wel het omgekeerde lijkt. Wat als je geen nieuwe stad kan maken, maar wil inzetten op het optimaliseren van bestaande structuren? Wat met verdichting? Wat met lokale incisies in het stedelijk weefsel? De tentoonstelling wordt in een tweede luik opengetrokken naar de maakbaarheid van Kortrijk en de Eurometropool. Wij beperken ons in dit cahier tot Chandigarh.

Achtergrond

India werd na 200 jaar Britse koloniale overheersing in 1947 onafhankelijk. Deze triomf ging zwaar gebukt onder religieus geweld tussen moslims en hindoes. Er werd besloten om Punjab op te splitsen in een Pakistaans deel (moslim) en een Indisch deel (hindoe/sikh). De provinciale hoofdstad van Punjab, Lahore, kwam in Pakistan te liggen, en liet het Indische deel zonder hoofdstad achter. Om een einde te stellen aan de massale migraties tussen beide staten en aan de regelrechte slachtingen langsheen de grenzen, besliste Jawaharlal Nehru, de eerste minister van onafhankelijk India, in 1948 om een nieuwe stad te bouwen. Chandigarh zou nieuwe politieke stabiliteit bevorderen en symbolisch de Indische conflicten overstijgen. Chandigarh zou het nieuwe administratieve en politieke centrum van Punjab worden, maar zou eveneens huisvesting bieden aan de duizenden hindoe vluchtelingen.

Nehru zag een kans om Chandigarh de moderne aspiraties van een nieuwe

Kaart die de verdeling van India in 1947 en de locatie van Chandigarh toont.

02. Geciteerd door Norma Evenson in *Chandigarh* (Berkeley: University California Press, 1966).

03. *Cabinet Sub-committee on Capital. Agenda and Minutes Etc.*, no. 2, p. 244. Chandigarh Archives.

Indische natie te laten reflecteren. *'Let this be a new city, unfettered by the traditions of the past, a symbol of the nation's faith in the future.'*⁰²

Deze moeilijke taak viel in handen van de toenmalige functionarissen, die teruggrepen naar buitenlandse modellen en experts. Na 200 jaar kolonialisme was er van de Indische eigenheid, zeker op het vlak van stedenbouw, geen sprake meer. A. L. Fletcher, de eerste bureaucraat die voor dit project werd aangesteld, nam als Brit de belangrijke beslissing om Chandigarh volgens een vroeg twintigste-eeuws Engels utopisch stedelijk model te bouwen. Aan de eerste ontwerpers, Albert Mayer en Matthew Nowicki, werd bijgevolg een brief overhandigd met de vereisten om extreem lage densiteiten voor het wonen na te streven, en om expliciet de tuinstadgedachte als ideologie voorop te stellen. Nehru wenste de plannen in India te laten opmaken door iemand die vertrouwd was met de Indische cultuur. De Amerikaanse architect Albert Mayer was al enkele jaren werkzaam in Bombay als consulent voor de regering. Na het aanvaarden van de opdracht schreef hij in een brief naar Nehru: *'I am thrilled at the masterplan. I feel in all solemnity that this will be a source of great simulation of city building*

*and re-planning in India. But I also feel that it will be the most complete synthesis and integration in the world to date of all that has been learned and talked of in planning over the past 30 years, but which no one has yet had the great luck to be allowed actually to create. Yet I feel we have been able to make it strongly Indian in feeling and function, as well as modern.'*⁰³

Dit team ontwierp een masterplan en detailleerde een superblock als basis-module voor hun stadsplanning. Het plan in waaivorm hield rekening met de site. Het administratieve centrum lag in het midden. Gebogen wegen definieerden een circulatiepatroon doorsneden met groene gordels. De onverwachte dood van Nowicki in een vliegtuigcrash leidde tot de terugtrekking van Mayer. Door omstandigheden

Eerste minister Nehru en Le Corbusier in gesprek – ©FLC

04. William Curtis, *Le Corbusier: Ideas and Forms* (Oxford: Phaidon, 1986), p. 190.

05. De gangbare opvatting over Le Corbusier's co-auteurschap met Mayer komt voort uit het werk van Norma Evenson, wiens publicatie *Chandigarh in 1966* nog steeds autoritair is. Begonnen als een proefschrift onder supervisie van Vincent Scully aan de Yale University en voltooid in 1963, was het onderzoek van Evenson gebaseerd op interviews en getuigenissen van o.a. Albert Mayer, Maxwell Fry en Jane Drew, de Indiase vertegenwoordigers die de twee projectteams begeleid – PL Varma en PN Thapar – evenals Le Corbusier. Volgens Evenson was het overduidelijk wegens de grote gelijkenissen dat het huidige schema gebaseerd was op het oorspronkelijke. Toch schrijft ze “*there is justice in Le Corbusier's claim that he had drawn his scheme primarily from ideas developed in his own work during the thirty years preceding the Chandigarh project.*”

06. Begonnen als proefschrift onder supervisie van Vincent Scully aan de Yale University en voltooid in 1963, was het onderzoek van Evenson gebaseerd op interviews en getuigenissen van o.a. Albert Mayer, Maxwell Fry en Jane Drew, de Indiase vertegenwoordigers die de twee projectteams begeleid – PL Varma en PN Thapar – evenals Le Corbusier.

07. Norma Evenson, *Chandigarh* (Berkeley: University of California Press, 1966), p30.

08. Maxwell Fry, *India* (RIBA Library), typed manuscript dated 1983, p. 5.

09. Jane Drew, *Le Corbusier, the Relevance of his Work in Chandigarh for India*, (RIBA Library), manuscript.

10. Voor een gedetailleerd relaas zie: Moulis, Antony (2009). Questions of authorship: Mayer's Chandigarh plan and the work of Le Corbusier. In: Julia Gatley, *Cultural Crossroads. Annual Conference of the Society of Architectural Historians, Australia and New Zealand, Auckland, New Zealand*, (1-11). 2-5 July 2009.

kwam Nehru in 1950 uit bij de Franse modernist Le Corbusier.

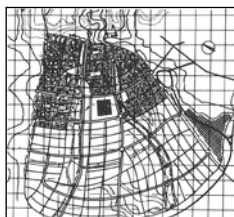
Na zes weken India, op 18 april 1951, stelde Le Corbusier via blauwdruk 4318 het compleet ontwikkelde masterplan van Chandigarh voor. De constructie startte onmiddellijk en op 7 oktober 1953 wijdde Rajendra Prasad, de eerste president van India, de nieuwe stad in.

Het contract stipuleerde dat Le Corbusier⁰⁴ het plan van Mayer diende over te nemen. In de literatuur is heel wat inkt gevloeid over het auteurschap van Chandigarh, waarbij velen pleiten voor gedeelde toekenning aan Mayer en aan Le Corbusier.⁰⁵ De gangbare opvatting

over Le Corbusiers co-auteurschap met Mayer komt voort uit het werk van Norma Evenson, wiens publicatie *Chandigarh in 1966* nog steeds toonaangevend is.⁰⁶ Volgens Evenson was het overduidelijk wegens de grote gelijkenissen dat het nieuwe schema gebaseerd was op het oorspronkelijke. Toch voegt ze er aan toe “*In spite of the resemblances, however, there is justice in Le Corbusier's claim that he had drawn his scheme primarily from ideas developed in his own work during the thirty years preceding the Chandigarh project.*”⁰⁷

Uit diverse publicaties van Maxwell Fry is duidelijk gebleken dat Le Corbusier het plan van Mayer niet accepteerde en er ook niet naar wenste te refereren.⁰⁸ Tijdens de eerste vergadering in 1951 te Parijs keurde Le Corbusier het plan van Mayer amper een blik waardig. “*Le Corbusier hardly glanced at it.*”⁰⁹ In verdere vergaderingen in Simla (India) ontwierp Le Corbusier (volgens Fry) het masterplan helemaal alleen, in aanwezigheid van zijn team Maxwell Fry, Jane Drew en Pierre Jeanneret, en wel volgens de principes van de CIAM (Congrès Internationaux d'Architecture Moderne). Mayer vervoegde het team pas toen Le Corbusier de eerste lijnen voor het Capitool op papier zette. Enkel op aanraden van Fry komt er één enkele aanpassing van het strakke geometrische grid aan de rivier, bijna ter referentie naar het plan van Mayer. In dat stadium echter gooit Mayer de handdoek in de ring.¹⁰

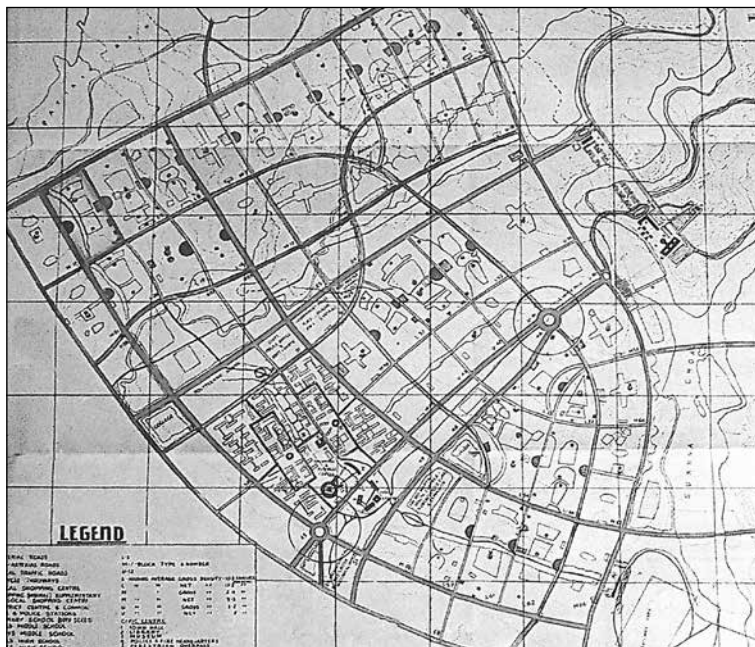
De voornaamste principes van het CIAM, zoals die geformuleerd werden in het beroemde Charter van Athene, het manifest

A

B

C

11. Het sectorensysteem, zij het kleiner van afmetingen, paste Le Corbusier reeds toe in zijn masterplan voor Bogota in 1947-1951.

van de moderne stedenbouw, zijn een hiërarchische organisatie van het wegenet (volgens snelheid van verplaatsing), en een strikte scheiding van functies (zonering voor wonen, werken, verkeer, ontspanning).

Het oorspronkelijk plan van Chandigarh is gebaseerd op een grid van 47 rechthoekige *sectoren*¹¹ die elk afzonderlijk over de nodige voorzieningen beschikken (scholen, groene zones, winkels...) om als zelfstandige stadsdelen te kunnen functioneren. Een sector meet 800 × 1200 meter en telt, afhankelijk van de bevolkingsklasse een densiteit van 5.000 tot 20.000 inwoners per sector. Het project voorzag in eerste fase in dertig sectoren met woningen voor 150.000 personen en het Capitoolcomplex. In tweede fase zou de stad uitgebreid worden tot 47 sectoren met een totale capaciteit van 500.000 inwoners.

Het masterplan conceptualiseerde de stad als een menselijk organisme. In het noorden wordt de stad begrensd door het administratieve deel het Capitool (*het hoofd*), in het oosten door de industriële zone (*rechter arm*), in het westen door de campus van de universiteit (*linker arm*). Centraal ligt het winkel wandel centrum (*het hart*). Het stedenbouwkundige plan stelde

A Vergelijkende tekening van het masterplan van Mayer en van Le Corbusier. Hier het plan van Mayer – © FLC

B Vergelijkende tekening van het masterplan van Mayer en van Le Corbusier. Hier het plan van Le Corbusier – © FLC

C Masterplan van Albert Mayer (Chandigarh Museum Archives) – © Chandigarh Museum Archives

D Schets van Le Corbusier met het Capitool als hoofd van de stad, ca. 1952 (uit Oeuvre Complète) – © FLC

E New Delhi, luchtfoto van de King's Way en van de Capitool gebouwen in de verte – © Butler, Sir Edwin Lutyens

12. Michael Sorkin, 'Socio-economic Realities', in *Celebrating Chandigarh*, (Chandigarh: Mapin Publishing), 2002, p.104.

een ruim opgezette tuinstad zonder hoogbouw voor, met lage densiteiten. Het stratenplan was ingericht naar Le Corbusiers 7 V's-gedachte, waarin hij zeven verschillende wegtypen onderscheidt: de *verkeersslagaders* (V1), hoofdwegen (V2), grote wegen die de sectoren omlijnen (V3), winkelstraten (V4), buurtstraten (V5), toegangswegen (V6) en voetpaden (V7). Deze verschillende typen, met verschillende functies, moesten strikt gescheiden blijven. Le Corbusier bereikte de scheiding tussen voetganger- en mechanisch verkeer door een simpele rasterverschuiving van twee grids.

Voorts ademt de stad licht, groen en ruimte. Het masterplan omarmt de tuinstadgedachte met interesse voor zijn schaal, verkeer en groen. Het plan refereert naar eerdere stedenbouwkundige ontwerpen van Le Corbusier, zoals *Ville Contemporaine* (1922) en *Ville Radieuse* (1935). Chandigarh met zijn rigide hiërarchieën, uitgestrekte boulevards en monumentale burgerlijke architectuur is anderzijds ook een subliem voorbeeld van de organisatie van de koloniale stad.¹² Stanislaus von Moos beweert dat Chandigarh refereerde naar het plan voor New Delhi (1912-1929) ontworpen door de Engelse architect Edwin Lutyens, als

13. Stanislaus von Moos,
*Le Corbusier, Elements
of a Synthesis* (Cambridge,
MA: MIT Press, 1985), p. 259.

14. Dit had Le Corbusier al
bewezen met Algiers.

15. Brief aan zijn echtgenote
Yvonne, 26 februari 1951.

deel van de metropool Delhi, waar vanaf 1912 de Britse regering in India haar zetel had.¹³

Dertig jaar ervaring in de stedenbouw leidden tot een enorme maturiteit van Le Corbusier. Hij determineerde niet de hele stad. Integendeel, voor Le Corbusier was stedenbouw prioriteiten leggen:¹⁴ het verkeerssysteem, het hart, Leisure Valley (groene ader doorheen de stad) en het Capitool, waar hij een administratieve hoofdstad gemonumentaliseerd heeft. Hij voorzag in een structuur en in infrastructuur, die nog alle kanten uit kan. Hij beseft dat een stad monumenten nodig heeft als objecten waarrond een stad zich kristalliseert.

Le Corbusier was begaan met de lokale problematieken. Tijdens zijn eerste bezoek merkte Le Corbusier dat Chandigarh aan de voet van de Himalaya tussen twee rivieren ligt, die 10 maanden per jaar droog staan. Daarom zal hij een rivier laten afdammen en een kunstmatig meer, het Sukhna meer, maken om de stad continu te kunnen bevoelen.

Het stedelijk weefsel liet hij invullen. Het merendeel van de gebouwen binnen de stad werd ontworpen door zijn neef Pierre Jeanneret, en door het Engelse architectenkoppel Maxwell Fry en Jane Drew, geassisteerd door een team van Indische architecten en planners.

Voor Le Corbusier was Chandigarh de ideale gelegenheid om al zijn planningstheorieën om te zetten. Al dertig jaar werkte hij aan zijn stedenbouwkundige ideeën zonder er ook maar één te realiseren.

*'Let me tell you, here I'm at last going to do my life's work among people, the Indians, who are extraordinarily civilized.'*¹⁵

Toekomst van Chandigarh?

Chandigarh is uitgegroeid tot een wereldberoemd monument van het modernisme. Ook al kan men zich veel vragen stellen bij de stadsplanning, slaagde Le Corbusier er toch in om *cleane* omgevingen te verstrekken, royale groene open ruimte te voorzien, en de basisvoorzieningen van het maatschappelijk leven (scholen, ziekenhuizen en parken) te integreren. Dergelijke voorzieningen ontbreken in veel Indiase steden zelfs vandaag nog.

Maar als stad mist Chandigarh de vitaliteit, het lawaai en het charisma van de meeste Indiase steden, waar de straten

en bazaars dynamische ontmoetingsplekken zijn, gevuld met mystiek, kleur en allure.

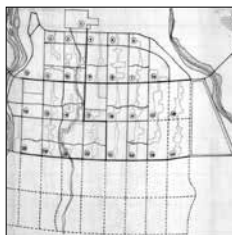
Waar aanvankelijk de oprichters vreesden dat de vooropgestelde 150.000 inwoners in eerste fase niet zou gehaald worden, bereikte Chandigarh niet alleen gemakkelijk de kaap van 500.000 in tweede fase, maar groeide het inmiddels uit tot meer dan één miljoen mensen. Tegen 2031 voorziet men een bevolkingsaantal dat min of meer drie keer groter zal zijn dan de vooropgestelde 500.000. De stad wordt nu reeds geconfronteerd met *stedelijke dorpen* aan de randen, sloppenwijken en snelle, gefragmenteerde verstedelijking als gevolg van de groeiende welvaart van de stad. Tal van noden en problemen dienen opgelost te worden. Waar en hoe voldoende huisvesting voorzien voor nog een half miljoen inwoners in de komende decennia? Chandigarh belichaamde aanvankelijk niet alleen de modernisering van de Indiase samenleving, maar ook het sociale ideaal van huisvesting voor alle sociale klassen. Deze ambitie dreigt naar de achtergrond te verdwijnen in deze neoliberale maatschappij.

Welk strategieën kunnen gehanteerd worden voor een geplande groei van de stad? De overheidsdiensten in Chandigarh

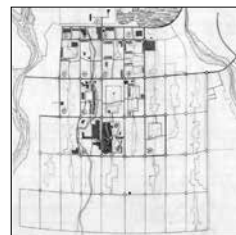
Masterplan van Le Corbusier
op de achterwand, met
maquette van het Capitool
- © FLC

Stadsdiagrammen met
de vijfjaarlijkse evolutie
van de stad van 1951 tot
1996 (bron: Chandigarh
Master Plan – 2031 Draft,
pp. 40-42) – © Chandigarh
Administration

1951

1956

1961

1966

1971

1976

1981

1986

1991

1996

**‘I have prepared
everything carefully,
with sensational benefits
from my experiences
of a lifetime.**

Le Corbusier in een brief aan Yvonne, 9 of 10 mei 1951

**Here I’m pouring
everything out
onto the work table,
as if born from
a horn of plenty.’**

16. Madhu Sarin, 'Socio-economic Realities', in *Celebrating Chandigarh*, (Chandigarh: Mapin Publishing), 2002, p. 101.

17. Julian Beinart, 'Chandigarh 1999: Diagrams and Realities', in *Celebrating Chandigarh*, (Chandigarh: Mapin Publishing), 2002, p. 154.

18. De snelle V2 wegen zouden op een dag uitgesplitst worden over twee niveaus; zelfs de langzame transversale commerciële V4s zouden onder de V2's en V3s duiken.

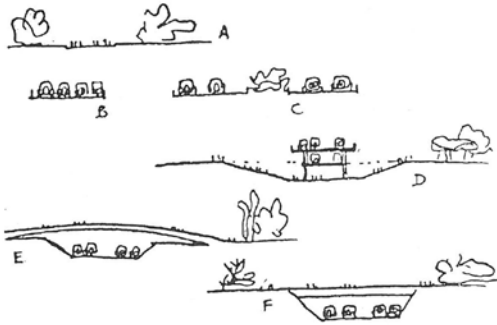
19. Julian Beinart, 'Chandigarh 1999: Diagrams and Realities', in *Celebrating Chandigarh*, (Chandigarh: Mapin Publishing), 2002, p. 154.

werken aan een masterplan *Chandigarh 2031* met tal van richtlijnen hoe de stad en de grootstedelijke regio kunnen reageren op deze groei.

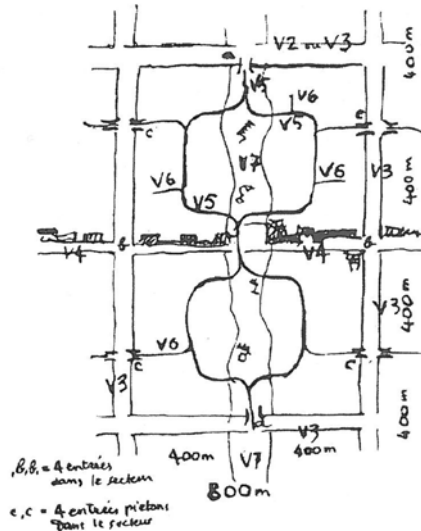
Chandigarh heeft op één na het hoogste inkomen per capita (na Mumbai) in India.¹⁶ De snelst groeiende werkgelegenheid ligt in de tertiaire sector, omdat industrie niet aangemoedigd werd. Deze stad kent het hoogste aantal inschrijvingen per capita van voertuigen in het hele land (1 voertuig voor elke 1 ½ personen). Heeft dit te maken met het uit elkaar liggen van de sectoren als afzonderlijke entiteiten? Ook al lag het in de bedoeling van Le Corbusier om via de 7V's particuliere voertuigen te ontmoedigen en een efficiënt publiek transportsysteem uit te bouwen, liet de lage densiteit van de stad dit niet toe. Le Corbusier wenste zelf dat de eerste fase (sector 1-30) zou verdicht worden vooraleer tot de bouw van de tweede fase (sector 31-47) zou worden overgegaan. Hij voelde voor deze stad de nood aan hogere densiteit duidelijk aan, en voorzag zelfs bij stedelijke verdichting in de verdere ontwikkeling van het circulatiesysteem.¹⁷ In een schets splitste hij sommige wegentypes over twee niveaus uit.¹⁸ Dergelijke infrastructuur ontwerpen – toen er slechts ongeveer 100.000 auto's in heel India waren (en slechts een paar miljoen in Frankrijk) – getuigt van een enorme vooruitziendheid of utopie.¹⁹ Van verdichting in deze tuinstad met lage densiteit is tot vandaag geen sprake, omdat men de *aard* van de stad niet wenst te beïnvloeden, en omdat Le Corbusier *het zo bedoeld heeft*. Dergelijke situatie is echter nooit bewust gepland door Le Corbusier, in wiens naam men vandaag het behoud bepleit.

Ook al is het ontwerp van Le Corbusier wonderbaarlijk helder, eenvoudig en orthogonaal, en werkt het als flexibele drager, toch zijn de problemen van Chandigarh door en door Indisch. De overbevolking, samen met de groeiende informele economie en het toenemenderuimtegebruik, doen de druk op de huidige infrastructuur enorm toenemen. Problemen waar de stad vandaag mee geconfronteerd wordt, zijn: mobiliteit in de steeds groeiende metropool (auto's, riksha's, voetgangers, fietsers, ...), afval en recyclage, de ecologische voetafdruk, optimaal ruimtegebruik, het aanpakken van het introvert karakter van de sectoren, het oplossen van de lage densiteit (het gemiddelde van 30 inwoners per ha vergeleken met Jaipur met een gemiddelde van 300 inwoners per ha) ...

Schets van Le Corbusier met een toekomstscenario voor het uitsplitsen van de wegen over twee niveaus - ©FLC

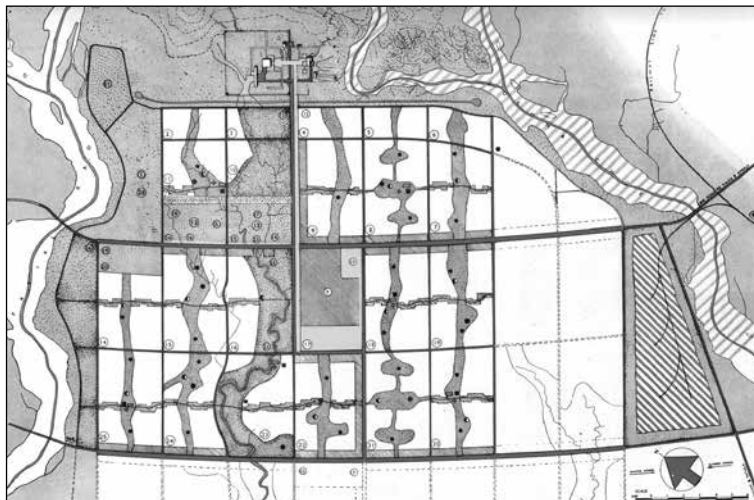
Schets van Le Corbusier met de categorisering van de wegen uit het 7V systeem - ©FLC

Deze problemen oplossen gaat om een ruimtelijke inrichting van een andere orde dan wat zestig jaar geleden aan Le Corbusier werd gevraagd. Toch zou het prachtig zijn indien de sociale doelstellingen zouden samenvallen met die van Le Corbusier die Chandigarh wilde bouwen als *'a city offering all amenities to the poorest of the poor of its citizens to lead a dignified life'*.

Het Chandigarh Masterplan 2031 is het eerste bevattelijke plan voor de ontwikkeling van de stad binnen de Union Territory grens na een golf van adhoc ontwikkelingen die nefaste gevolgen hadden voor de periferie. Chandigarh, als jonge metropool, wil met zijn eco-gevoelige burgers een duurzame stedelijke en economische ontwikkeling nastreven, gericht op toerisme en zakelijke groei in deze architectonisch bejubelde stad binnen een mooie omgeving. Chandigarh stelt in de toekomst principes van duurzaamheid en lagere ecologische voetafdruk voorop (management in afval, waterbevoorrading, riolering, transport, ...). Het sociale moto van Le Corbusier *housing for all* wordt nog steeds hoog in het vaandel gedragen, evenals het behoud van de open groene zones. In het oorspronkelijke masterplan blijft de lage dichtheid voorlopig bewaard, ook al had Le Corbusier het anders

Masterplan van Chandigarh
(fase 1) met genummerde
sectoren, getekend in 1951,
en herzien op 19.08.1953 –
© FLC

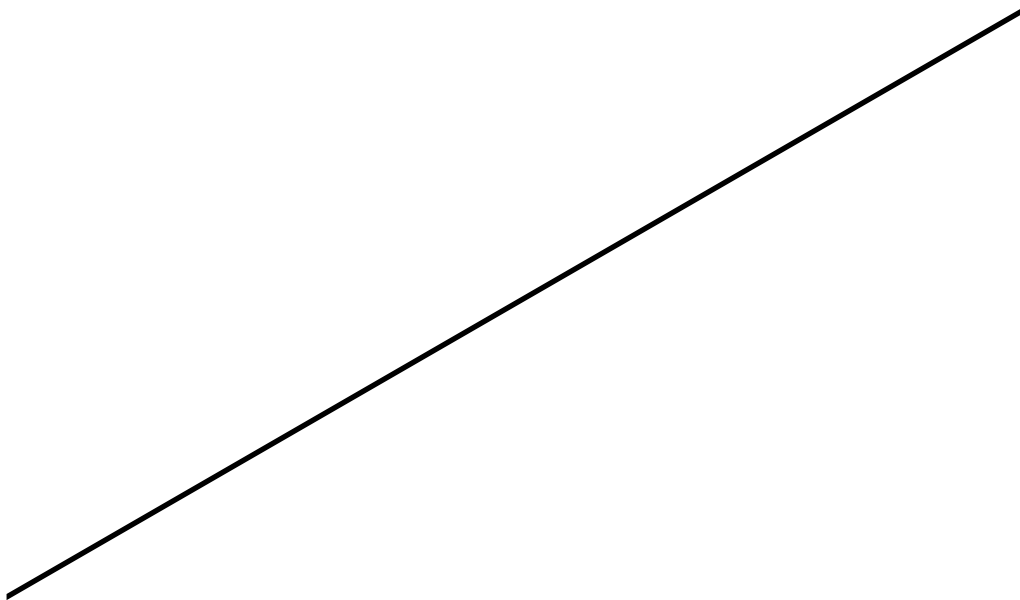
gewenst. Publiek transport wordt gestimuleerd, o.a. met de uitbouw van een metronetwerk. Het groene karakter, de architecturale en stedenbouwkundige idiomen blijven behouden, en men streeft er naar de ruimtelijke socio-economische verschillen te verkleinen. De tertiaire sector wordt blijvend gesteund met het oog op het ontwikkelen van de stad als kenniscentrum, enerzijds om werkgelegenheid te genereren en anderzijds om uit te groeien tot centrum voor onderwijs, gezondheidszorg en sport.

De structuur die Le Corbusier heeft ontworpen werkt en wordt behouden. Deze onderliggende drager laat toe dat Chandigarh verder kan evolueren tot een eigen, bijzonder stedelijk weefsel.

Hera Van Sande

Masterplan Chandigarh 2031 -
© Chandigarh Administration

Schetsboek Paul Robbrecht

INDIA

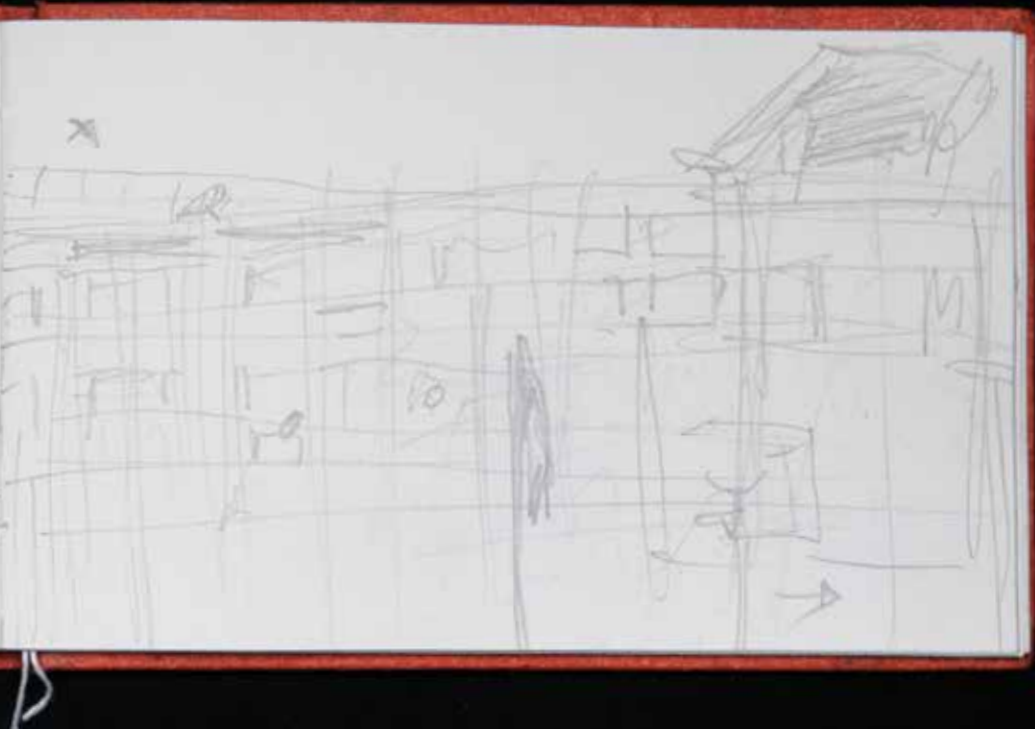
BANGLA DESH

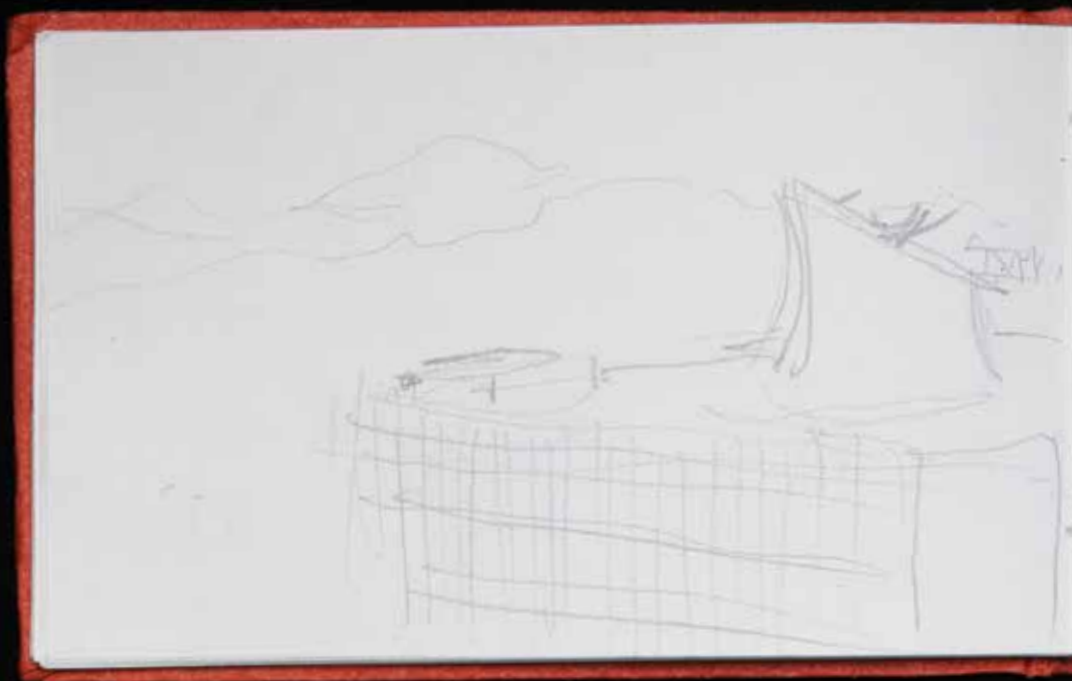
31	3	13
15	4	13

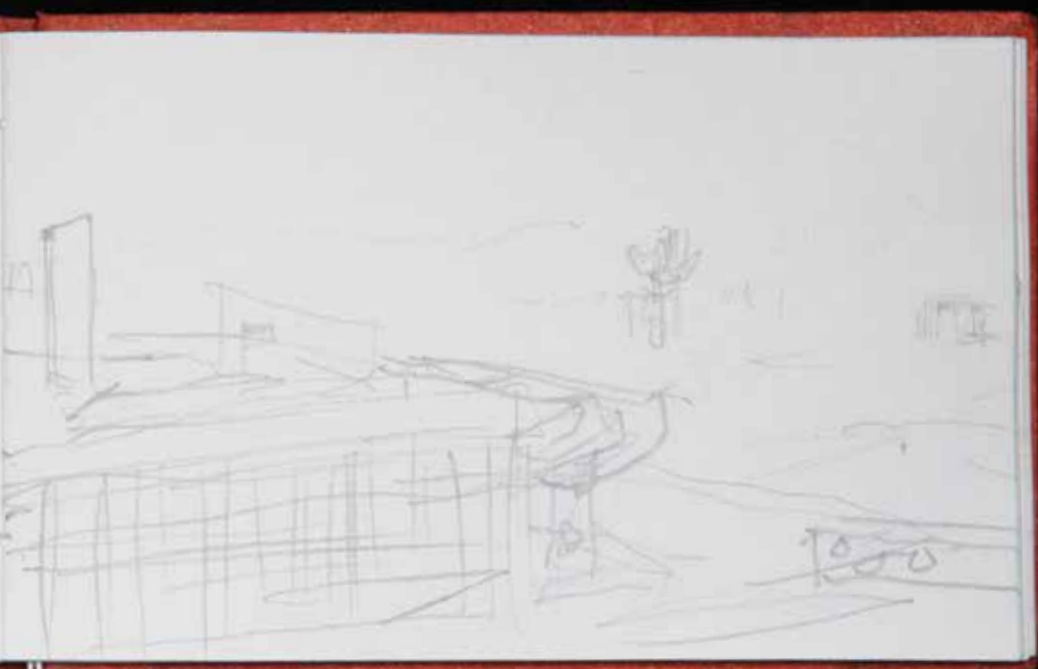

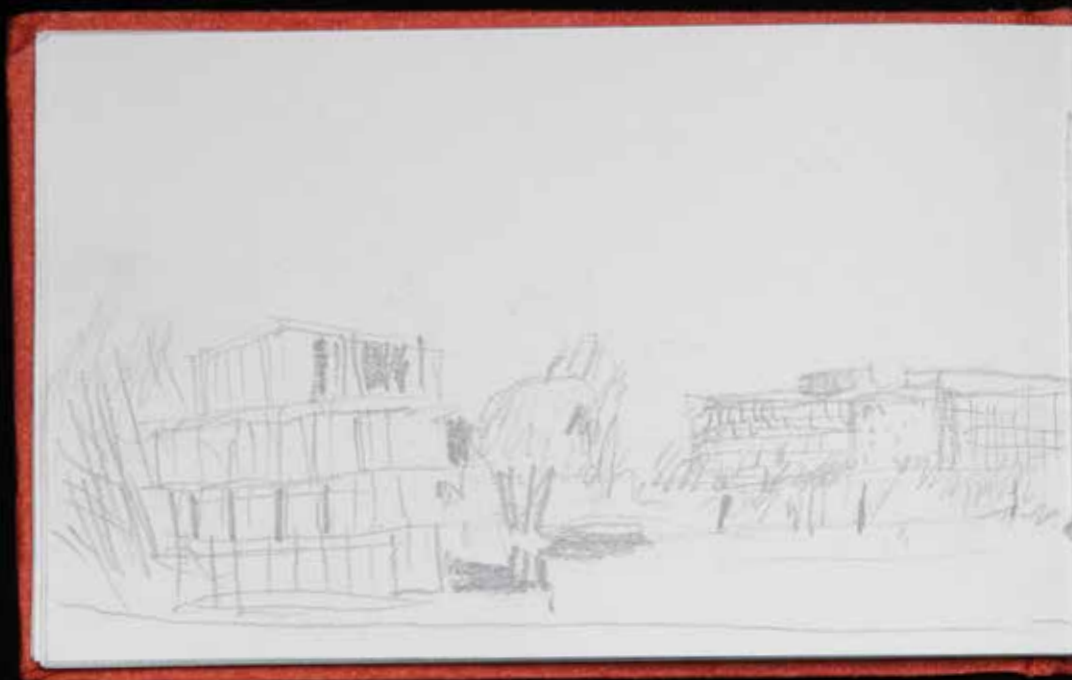

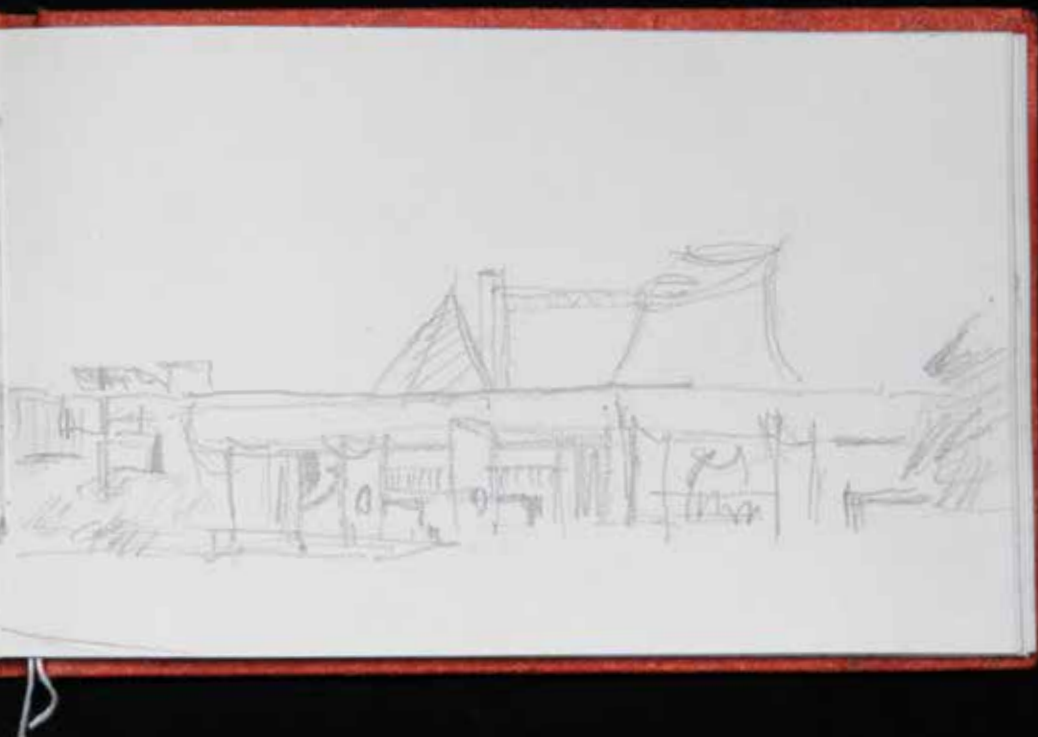

Mill Owners, Ahmedabad,
1954, Le Corbusier

mill owners

Shodan huis, Ahmedabad,
1956, Le Corbusier

Chandigarh: een impressie

Foto's: Arnout Fonck

Sector 14

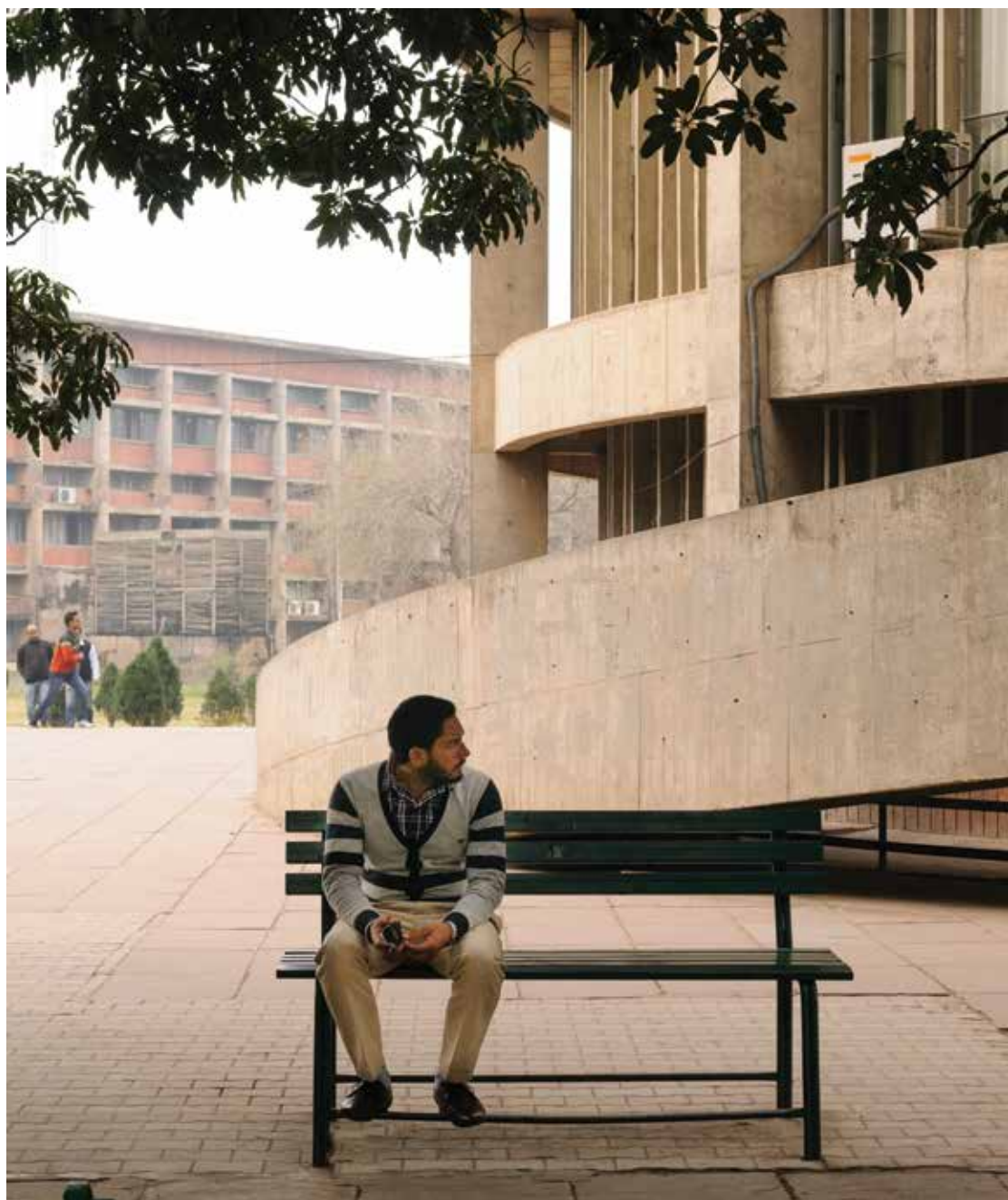

Sector 23

Sector 17

Sector 14

Sector 1

Sector 1

Sector 1

Sector 1

ARCHIPEL

Archipel

Tempelhof 21
8000 Brugge
info@archipelvzw.be
www.archipelvzw.be

Voorzitter

Marc Felix

Ondervoorzitter

Géry Vandenabeele

Zakelijk leider

Wim Supply

Artistiek leider

Hera Van Sande

Secretariaat

Martine Pollier

Met dank aan

Andie Decock
Ronny Duquenne
Arnout Fonck
Paul Robbrecht
Wim Supply
Bruno Vanbesien
Hera Van Sande

Huisfotograaf

Arnout Fonck

Grafisch ontwerp

Ronny en Johny^{be}

V.U.

Marc Felix

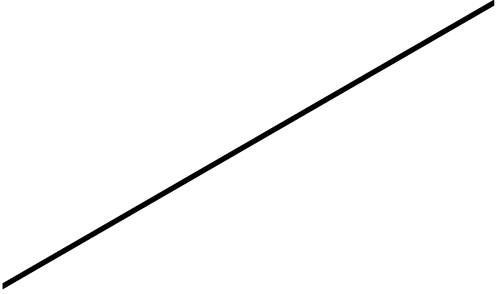
10/2013

Met steun van de
Vlaamse overheid

Wienerberger

vola®

cahier

**Cahier is een periodieke
publicatie van Archipel.**

**Archipel is passie voor
hedendaagse architectuur.**

**info@archipelvzw.be
www.archipelvzw.be**

ARCHIPEL

